

SPRAVODAJ
oblastného
podunajského
múzea
v Komárne

č. 4

RYBY (PISCES) PRILAHLYCH VOD ŠTÁTNEJ PRÍRODNEJ REZERVÁCIE ČÍČOVSKÉ MŔTVE RAMENO A POZNÁMKA K VÝSKYTU BLATNIAKA (UMBRA KRAMERI WALBAUM, 1792) VO VODÁCH ŽITNÉHO OSTROVA

1	SEB	1974	Karol Hensel	1974
2	SEB	1975		
3	SEB	1976		

V priebehu rokov 1974 až 1976 som mal možnosť niekoľkokrát navštíviť ŠPR Čičovské mŕtve rameno a venovať sa výskumu ichtyofauny niektorých lokalít súvisiacich alebo susediacich so ŠPR. Jednalo sa o malé lesné jazierko ležiace na východ od ŠPR, ktoré za vysokého stavu hladiny s ním súvisí močiarmi (lokalita č. 1), ďalej o jazierko ležiace na sever od ŠPR za hrádzou (lokalita č. 2) a konečne o ústie, resp. o bývalé ústie Čilízskeho potoka (lokalita č. 3).

Lovil som pomocou elektrického agregátu. Celkove som počas dvojnásobného obdobia navštívil uvedené lokality trikrát, vždy na jar (5. marca 1974, 15. mája 1975 a 17. marca 1976).

VÝSLEDKY

V skúmaných vodách som celkove zistil výskyt 14 druhov rýb, patriacich do 7 čeľadí a 4 radov (tab. 1). Popri autochtónnych druhoch dunajského povodia sa tu vyskytujú i dva introdukované druhy (*Ictalurus nebulosus* a *Lepomis gibbosus*).

V lesnom jazierku (lokalita č. 1) som zistil sedem druhov rýb. Dominoval čík (*Misgurnus fossilis*) a červenica (*Scardinius erythrophthalmus*), pomerne hojne sa tu vyskytoval karas (*Carassius carassius*) a blatniak (*Umbra krameri*), nehojna ovsienka (*Leucaspius delineatus*) a ojedinele lieň (*Tinca tinca*). Okrem toho som v tomto jazierku ulovil jednu ploticu (*Rutilus rutilus*). Ako je vidieť, v jazierku sa vyskytujú výlučne fytofilné druhy rýb (až na fyto-litofilnú ploticu, ktorá ostatne mohla do jazierka preniknúť za vysokého stavu hladiny zo ŠPR). Osobitne treba vyzdvihnúť skutočnosť, že sa tu vyskytujú temer výlučne druhy značne rezistentné voči nedostatku kyslíka vo vode (*Carassius carassius*, *Tinca tinca*, *Scardinius erythrophthalmus*) alebo dokonca také, ktoré majú akcesorické dýchanie (*Umbra krameri* a *Misgurnus fossilis*).

V jazierku za hrádzou (lokalita č. 2) som ulovil sedem druhov rýb. Dominoval tu karas (*Carassius carassius*) a ovsienka (*Leucaspius delineatus*), nehojne bol zastúpený sumček (*Ictalurus nebulosus*) a blatniak

{*Umbra krameri*}, ojedinele sa vyskytoval čík (*Misgurnus fossilis*), lieň (*Tinca tinca*) a lopatka (*Rhodeus sericeus amarus*). Všetky zistené druhy, s výnimkou ostrakofilnej lopatky a speleofilného sumčeka, sú fytofilné. I v tomto jazierku dominujú druhy značne rezistentné voči nedostatku kyslíka vo vode, vyskytujú sa i druhy s akcesorickým dýchaním vzdušného kyslíka.

V ústi Čilizského potoka, tesne pri hati, som zistil osem druhov rýb. Dominovala plotica (*Rutilus rutilus*) a belička (*Alburnus alburnus*), nehojne sa vyskytovala slnečnica (*Lepomis gibbosus*) a piest (*Abramis bjoerkna*), ojedinele červenica (*Scardinius erythrophthalmus*), ostriež (*Perca fluviatilis*), lopatka (*Rhodeus sericus amarus*) a býčko (*Proterorhinus marmoratus*). Fytofilné druhy rýb sú tu zastúpené iba červenicom a piestom, okrem nich sa tu vyskytujú druhy fyto-litofilné (plotica, belička a ostriež), indiferentná slnečnica, ostrakofilná lopatka a speleofilný býčko.

DISKUSIA

Keďže ichtyofaunu ŠPR Čičovské mŕtve rameno sledoval v rokoch 1954 až 1962 Balon (1967), ponúka sa tu možnosť porovnania terajšieho stavu so stavom pred vyhlásením rezervácie.

V lesnom jazierku, ktoré je genetickou súčasťou ŠPR (i v súčasnosti s ním občas súvisí močiarom pri vysokej hladine), som zistil dva doteraz v ŠPR nezistené druhy — blatniaka (*Umbra krameri*) a ovsienku (*Leucaspis delineatus*).

V jazierku za hrádzou som zistil dokonca štyri Balonom predtým nezistené druhy — blatniaka (*Umbra krameri*), ovsienku (*Leucaspis delineatus*), lopatku (*Rhodeus sericeus amarus*) a číka (*Misgurnus fossilis*).

Naopak, v ústi Čilizského potoka som nezistil výskyt blatniaka (*Umbra krameri*), ktorý sa tam predtým podľa Balona vyskytoval. Pravda, dnes je spodná časť Čilizského potoka izolovaným „mŕtvým ramenom“. Pri Klúčovci je totiž Čilizský potok prefatý oveľa hlbším kanálom.

Podľa údajov Mišíka sa na blatniakových lokalitách Žitného ostrova nevyskytovala ovsienka. Spolu s blatniakom ju našiel mimo oblasti Žitného ostrova Sedlár (1964) v kanáli Martovce—Tôň. V lesnom jazierku ako i v jazierku za hrádzkou v oblasti ŠPR Čičovské mŕtve rameno sa však oba spomínané druhy vyskytujú spoločne.

Kvantitatívne štúdie Mišíka (1960, 1963, 1964) ukázali, že na niektorých lokalitách Žitného ostrova sa blatniak vyskytoval masovo. Jeho početnosť kolísala, podľa charakteru lokalít, od 0,9 až po 66,7 % celkového počtu ulovených rýb; v priemer to bolo 22,9 %. Mišík (1964) pri štúdiu abundancie a biomasy blatniaka na týchto lokalitách vypočítal, že na jeden kilometer toku 3333 až 3670 blatniakov a odhadol, že v kanáloch Žitného ostrova sa môže vyskytovať okolo 900 tisíc blatniakov.

Ichyofaunu kanálov Žitného ostrova som skúmal v rokoch 1968 až 1972, teda 10 rokov po Mišíkovi (výskum robil v rokoch 1958 až 1959), dokonca v blízkosti alebo presne na tých istých lokalitách, na ktorých pracoval Mišík (1. c.). Bol to kanál pretínajúci cestu z Gabčíkova do Topolovca (Mišíkova lokalita č. 3) a kanál pretínajúci cestu z Čilizskej Radvane do Klúčovca (asi 2 km vzdialený, ale spojený s Mišíkovou lokalitou č. 4).

Blatniaky som ulovil naposledy v kanáli medzi Gabčíkovom a Vrakúňou 28. mája 1968. V ostatných kanáloch, ako aj v pozdejších lovoch v spomínanom kanáli medzi Gabčíkovom a Vrakúňou, sa mi viac nepodarilo blatniaky nájsť, hoci som po nich intenzívne pátral. Pripomínam, že kanál medzi Čilizskou Radvaňou a Klúčovcom leží v oblasti, v ktorej sa podľa Kuxa (1957) a Mišíka (1960) nachádzali blatniakmi najviac osídlené lokality na Slovensku vôbec (v trojuholníku medzi Čalovom, Čičovom a Medveďovom). Spomínaný kanál sa teda nachádza v blízkosti lokality, na ktorej Mišík (1960) ulovil 5. marca 1959 v 130 m dlhom úseku 844 blatniakov!

Ako sa zdá, lesné jazierko v ŠPR Čičovské mŕtve rameno a jazierko ležiace za hrádzou na sever od ŠPR sú posledným útočiskom blatniaka, tejto zaujímavej a u nás zákonom chránenej ryby, prinajmenšom na Západnom Slovensku.¹ Lesné jazierko leží v rezervácii, jazierko za hrádzou však mimo nej. Je preto nevyhnutné, aby sa i toto jazierko začlenilo do ŠPR Čičovské mŕtve rameno. Treba sa zároveň postarať o to, aby sa obe jazierka zachovali v nezmenenom stave a aby sa čo najprísnejšie chránili. Pri nedostatku správ o blatniakoch východného Slovenska nie je vylúčené, že sú to posledné lokality výskytu blatniaka na Slovensku vôbec!

SÚHRN

- Sledovala sa ichtyofauna niektorých lokalít súvisiacich alebo susediacich s Čičovským mŕtvym ramenom.
- Zistil sa výskyt 14 druhov rýb.
- V jazierkach prevládali fytofilné a voči nedostatku kyslíka vo vode značne rezistentné druhy rýb, v ústí Čilizského potoka zasa prevládali druhy indiferentné.
- V porovnaní so stavom ichtyofauny pred vyhlásením ŠPR sa v jazierkach zistili ďalšie druhy rýb (blatniak, ovsenka, čík, lopatka), v ústí Čilizského potoka sa naopak nepotvrdil výskyt blatniaka.
- Zistil sa spoločný výskyt blatniaka a ovsenky na tejže lokalite; predtým v oblasti Žitného ostrova nedoložený.
- Poukazuje sa na fatálny osud blatniakov Žitného ostrova a upozorňuje sa na skutočnosť, že skúmané jazierka v oblasti ŠPR Čičovské mŕtve rameno sú zrejme posledným útočiskom tohto druhu prinajmenšom na západnom Slovensku.
- Navrhuje sa začleniť jazierko za hrádzou (na sever od ŠPR) do ŠPR Čičovské mŕtve rameno. Zároveň sa navrhuje, aby sa obe lokality výskytu blatniaka zachovali v nezmenenom stave a aby sa čo najprísnejšie chránili.

LITERATÚRA

- Balon, E. K., 1957: Ichtyofauna jazera Lion a Čilizského potoka so zreteľom na zriadenie prírodnej rezervácie. Ochrana fauny, 1. 1/2: 15—22.
- Kux, Z., 1957: Príspevek k poznání ichtyofauny dunajského povodí ČSR. Časopis Moravského musea, věd. přír., 42: 67—84, 14 Pls.
- Kux, Z., Weisz, I., 1961: Ichtyofauna jižní části Slovenského Záhoří. Časopis Moravského musea, věd. přír., 46: 187—202, 2 Pls.
- Mišík, V., 1960: Ichtyofauna odvodňovacích kanálov Žitného ostrova. Biológia [Bratislava], 15, 9: 671—679.
- Mišík, V., 1963: Príspevok k poznaniu početného a váhového množstva rýb v odvodňovacích kanáloch Žitného ostrova. Biológia [Bratislava], 18, 2: 149—155.
- Mišík, V., 1964: Estimation of the quantitative occurrence and standing crop of mud-minnow (*Umbra krameri*) and pike (*Esox lucius*) in the canals of the Žitný ostrov in Slovakia. Věstník Čs. spol. zool., 28, 4: 357—368.
- Mišík, V., 1965: Výskyt a rozšírenie blatniaka (*Umbra krameri* Walbaum, 1792) na Slovensku. Biológia [Bratislava], 20, 9: 683—688.
- Sedlár, J., 1964: Príspevok k poznaniu zloženia ichtyofauny odvodňovacieho kanála Martovce—Tôň. Sborník VŠP v Nitre, 7: 239—243.

¹ Pre úplnosť poznamenávam: Navštívil som i lokality na Záhorí, na ktorých sa podľa údajov Kuxa a Weisza (1961) vyskytovali blatniaky. Ani tam som ich však už ne-našiel!

ICHTHYOFAUNA DER AN DAS NATURSCHUTZGEBIET „ČIČOVSKÉ MŤVÉ RAMENO“ ANLIEGENDEN GEWÄSSER UND EINIGE BEMERKUNGEN ZUM VORKOMMEN VON HUNDSFISCH (UMBRA KRAMERI WALBAUM, 1792) IN DEN GEWÄSSERN VON ŽITNÝ OSTROV

KAROL HENSEL

- Es wurde die Ichtyofauna einiger mit Čičovské mŕtve rameno benachbarten oder in Verbindung stehenden Lokalitäten untersucht.
- Es wurde das Vorkommen von 14 Fischarten festgestellt.
- Es wurde das Vorkommen von 14 Fischarten festgestellt.
- In den kleinen Seen herrschten die phytophilien und gegenüber dem Sauerstoffmangel im Wasser ziemlich resistenten Fischarten vor, in der Mündung des Baches (Čilizský potok) überwiegten wiederum die indifferenten Arten.
- Im Vergleich zum Ichtyofaunastand vor der Verkündung des Naturschutzgebietes wurden in den kleinen Seen weitere Fischarten (Hundsfisch, Modernlieschen, Wetterfisch, Bitterling) festgestellt, in der mündung des Baches (Čilizský potok) konnte dagegen kein Vorkommen von Hundsfisch bestätigt werden.
- Es wurde ein gemeinsames Vorkommen von Hundsfisch und Modernlieschen auf der selben Lokalität festgestellt; dieses Vorkommen wurde vorher in Žitný ostrov nicht bestätigt.
- Es wird sowohl auf das fatale Schicksal der Hundsfische von Žitný ostrov als auch die Tatsache, dass die untersuchten Kleinseen im Naturschutzgebiet „Čičovské mŕtve rameno“ wahrscheinlich der letzte Zufluchtsort dieser Art zumindest in der Westslowakei sind, hingewiesen.
- Es wird vorgeschlagen den hinter dem Damm liegende kleinen See (nördlich vom Naturschutzgebiet) in das Naturschutzgebiet „Čičovské mŕtve rameno“ einzuschließen. Gleichzeitig wird empfohlen, die Seen in unveränderten Zustand zu behalten und sie sollen streng geschützt werden.

**A CSICSÓI HOLTÁG ÁLLAMI TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLETTEL
HATÁROS VIZEK HALAI (PISCES) ÉS MEGJEGYZÉS A LÁPI PÓC
(UMBRA KRAMERI WALBAUM, 1972)
ELŐFORDULÁSÁHOZ CSALLÓKÖZ VIZEIBEN**

KAROL HENSEL

- A megfigyelés tárgya a Csicsói Holtággal összefüggő vagy határos néhány lelőhely ichtiofaunája volt. 14 halfaj előfordulása bizonyosodott be. A tavacskákban túlsúlyban voltak az oxigénhiánnyal szemben ellenálló fitofil halfajok, a Csiliz kanális torkolatában viszont az indifferens fajok domináltak.
- Összehasonlítva az állami természetvédelmi területté történő kinyilvánítás előtti állapottal, a tavacskákban további halfajok előfordulását (lápi póc, kurta baing, csík, szivárványos ökle) sikerült megállapítani. A Csiliz kanális torkolatában viszont a lápi póc már nem fordul elő.
- Ugyanazon a lelőhelyen bebizonyosodott a lápi póc és kurta baing közös előfordulása, amire eddig Csallóközből nem volt bizonyíték.
- A munka felhívja a figyelmet a csallóközi lápi pócok fatális sorsára és arra a tényre, miszerint a Csicsói Holtág Állami Természetvédelmi Terület körzetében vizsgált tavacskák, legalábbis Nyugat-Szlovákiában, e faj utolsó menedékhelyei. Egyben javasolja a töltésen túli (az ÁTR-től északra) tavacska védetté nyilvánítását is, hogy a lápi póc mindkét lelőhelye változatlan állapotban megmaradjon.

Adresa autora: RNDr. Karol Hensel, Katedra syst. a ekol. zoológie PFUK, Moskovská 2, Bratislava.

**Ichtyofauna niektorých lokalít súvisiacich alebo susediacich s jazerom ŠPR
Čičovské mŕtve rameno**

Zaznamenaný je percetuaálny výskyt jednotlivých druhov rýb v celkovom úlovku danej lokality

- 1 — lesné jazierko ležiace na východ od ŠPR,
- 2 — jazierko za hrádzou (na sever od ŠPR),
- 3 — ústie Čilizského potoka

Tabuľka č. 1

	1	2	3
<i>Umbra krameri</i>	15,4	6,1	—
<i>Carassius carassius</i>	1,9	46,2	—
<i>Tinca tinca</i>	20,2	1,5	—
<i>Scardinius erythrophthalmus</i>	26,9	—	5,4
<i>Rutilus rutilus</i>	1,0	—	35,1
<i>Leucasipus delineatus</i>	5,8	36,3	—
<i>Alburnus alburnus</i>	—	—	24,3
<i>Abramis bjoerkna</i>	—	—	10,8
<i>Rhodeus sericeus amarus</i>	—	0,8	2,7
<i>Misgurnus fossilis</i>	28,8	1,5	—
<i>Ictalurus nebulosus</i>	—	7,6	—
<i>Lepomis gibbosus</i>	—	—	13,5
<i>Perca fluviatilis</i>	—	—	5,4
<i>Proterorhinus marmoratus</i>	—	—	2,7